

Evalueringen av pensjonsreformen 2010-
2018
KS-konferansen 23.09.2014

Steinar Kristiansen
Pensjonert seniorrådgiver

Sentrale mål for reformen

- Økonomisk og sosialt bærekraftig pensjonssystem
 - (= reduserte pensjonsutgifter = lavere pensjoner enn etter tidligere regler. Viktigste enkeltfaktor: Levealdersjusteringen)
- Fleksibel og individuelt tilpasset overgang fra arbeid til pensjon
- Motivere til arbeid
- God fordelings og likestillingsprofil
- Enkle hovedprinsipper og god informasjon

Evalueringsoppdraget til Forskningsrådet

- 1. Økonomisk og sosial bærekraft
 - 2. Fleksibel pensjon
 - 3. Inntektssikring og fordelings- og likestillingsprofil
 - 4. Enkle hovedprinsipper
 - 5. Utviklingen i det samlede pensjonssystemet
 - 6. Gjennomføringen av pensjonsreformen
 - 7. Internasjonale erfaringer
-
- Budsjett: 56 MNOK

Styringsgruppen fra 2014

- Professor Rolf Rønning, Høgskolen i Lillehammer (leder)
- Professor Bent Greve, Roskilde universitet
- Seniorlektor Agneta Kruse, Lunds universitet
- Professor Hans-Tore Hansen, Universitetet i Bergen
- Forsker Anna Amilon, SFI (Danmark)

Brukerrådet

- **Arbeids- og sosialdepartementet**
- **NAV**
- **KS**
- **NHO**
- **LO**
- **Virke**
- **Unio**
- **Parat**
- **Akademikerne**
- **Norsk studentorganisasjon**
- **FFO**
- **SAFO**
- **Finansnæringens hovedorganisasjon**
- **Statens seniorråd**
- **Senter for seniorpolitikk**
- **Pensjonistforbundet**
- **Likestillings- og diskrimineringsombudet**
- **Kommunal- og moderniseringsdepartementet**
- **Finansdepartementet**
- **Kommunal Landspensjonskasse**
- **Statens pensjonskasse**

Prosesser

- *Søknadsbehandling*
 - Tre utlysinger - søkerkonkurranse
 - Evaluering i skandinaviske ekspertpaneler
 - Styringsgruppen: Beslutning om prioritering og bevilgning
 - Alle 7 temaer i oppdraget anses dekket
- *Formidling og dialog*
 - Styringsgruppen og forskerne i Brukerrådet
 - Nasjonale konferanser (første gang januar 2014)
 - Første nordiske konferanse med forskere og myndigheter (mars 2014)

Prosjekter 2011-14 - avsluttet

- **1 It happened here. The Norwegian pension reform, process and content**
- Prosjektansvarlig: Institutt for samfunnsforskning
- Prosjektleder: Forsker Axel West Pedersen
- Bevilgningsperiode: 1.9.2011-31.12.2013
- **2 Knowledge, information, and retirement: Survey experiments on how information influences retirement plans**
- Prosjektansvarlig: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd, og aldring (NOVA), Høgskolen i Oslo og Akershus
- Prosjektleder: Forsker 2 Niklas Jakobsson
- Bevilgningsperiode: 1.8.2011-1.6.2013
- **3 Information and interpretation of the retirement pension reform - a matter of securing the legal protection of citizens**
- Prosjektansvarlig: Arbeidsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo og Akershus

Prosjekter 2012-17

- **4 Norwegian pension reform: Fiscal and social sustainability**
 - Prosjektansvarlig: Statistisk sentralbyrå
 - Prosjektleder: Forskningssjef Nils Martin Stølen
 - Bevilgningsperiode: 1.9.2012-30.6.2017
- **5 Working life after the Norwegian pension reform**
 - Prosjektansvarlig: Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
 - Prosjektleder: Seniorforsker Erik Hernæs
 - Bevilgningsperiode: 1.10.2012-31.12.2016
- Samarbeid mellom institusjonene

Prosjekter 2014-17

- **6 Understanding retirement decisions**
 - Prosjektansvarlig: Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
 - Prosjektleder: Seniorforsker Simen Markussen
 - Bevilgningsperiode: 01.11.2014 – 31.12. 2017
- **7 Between equality and efficiency: Work incentives, social redistribution and gender equality in the reformed pension system**
 - Prosjektansvarlig: Institutt for samfunnsforskning
 - Prosjektleder: Seniorforsker Axel West Pedersen
 - Bevilgningsperiode: 01.01.2015 – 31-12.2017
- **8 Interaction between national and labour market based pensions in Norway**
 - Prosjektansvarlig: Fafo
 - Prosjektleder: Daglig leder Jon Hippe
 - Bevilgningsperiode: 01.09.2014 – 31.12.2017

Noen første resultater

- Sett i et internasjonalt perspektiv er den norske pensjonsreformen enestående.
- Med Pensjonskommisjonen ble arbeidslivets parter bevisst satt på sidelinjen.
- Med Stortingsforliket i 2005 og tariffoppgjøret i 2008 i privat sektor – satset regjeringen på å ta LO med om bord.
- Et av de sentrale målene med reformen, å forenkle samspillet mellom folketrygden og tjenstepensjonsordningene, har – i hvert fall foreløpig – ikke blitt nådd.

Noen første resultater fortsettelse I

- I tillegg til stor kompromissvilje har oppstyking i delprosesser og flittig bruk av kreativ uklarhet vært viktige virkemidler for å få kontroversielle elementer i pensjonsreformen på plass.
- Selv om oppstykingen i delprosesser antakelig har vært nødvendig for å løse reformen i havn, har den hatt kostnader i form av økt kompleksitet i det samlede reformkomplekset.
- Hensynet til å unngå kritikk for kjønnskjevheter i pensjonssystemet har påvirket utformingen av den endelig vedtatte reformen.

Noen første resultater fortsettelse II

- De politiske reformatorene har vært mer opptatt av etablering av en elitekonsensus bak reformen og mindre opptatt av å skape en dypere forståelse og tilslutning i befolkningen om reformens hovedprinsipper og reelle innhold.
- Reformen har i ikke ubetydelig grad blitt "solgt" til allmennheten ved å vektlegge kortsiktige velferdsgevinster og samtidig underspile de reelle kostnadene for fremtidens pensjonister.
- Dette kan tenkes å øke faren for en senere legitimitetskrise.

Noen første resultater fortsettelse III

- Det er et betydelig informasjonsbehov i befolkningen; folk vet relativt lite om sine pensjonsmuligheter, til og med aldersgruppen 60+.
- Folk blir mer interessert i sin (fremtidige) pensjon jo nærmere de er pensjonsalder. Ikke overraskende er rundt 60 år et knekkpunkt.
- Folk synes å feste mer lit til uformelle informasjonskilder (f.eks. venner/bekjente, massemedier) enn mer formelle (f.eks. veiledere på NAV/SPK).
- En konklusjonen er at brosjyren fra NAV øker folks kunnskap om reformen, men at denne økte kunnskapen ikke endrer folks pensjonsplaner.

Noen første resultater fortsettelse IV

- De juridiske analysene av lovgivningen viser at regelverket knyttet til pensjonsreformen er blitt langt mer komplisert enn tidligere lovgivning.
- Dette skyldes først og fremst et nytt omfattende regelverk om fleksibelt uttak, lange overgangsperioder med flere parallelle pensjonsordninger og innføring av en rekke nye begreper for opptjening og beregning av pensjon.

Vær obs på flere andre kilder

- Oppdragsprosjekter fra interesseaktører:
 - Ansattes fagforeninger
 - Kommersielle aktører (forsikringselskaper)
 - Media
 - ASD/SSB
 - NAV
 - Kommer Riksrevisjonen (jf NAV-reformen)? («Finn 5 feil»)
 - Forskningsfaglig (og politisk): Hva skyldes selve reformen og hva henger sammen med andre «ting» omkring reformen, nasjonalt og internasjonalt?

Videre planer

- **Høsten 2014**

- Møte i Brukerrådet
- Mulig siste særutlysning

- **Takk for oppmerksomheten**